

Matchning av gåvor för privatpersoner

Med hjälp av ett matchningsprogram för gåvor till allmännyttiga ändamål kan avsatta resurser från staten få en hävstångseffekt genom att direkt stödja civilsamhällets insatser inom och utom Sverige i spåren av corona-pandemin och samtidigt stimulera till ett ökat givande från allmänheten.

De offentliga medlen får också en effekt som sträcker sig förbi år 2021 då fler organisationer vågar satsa på att uppmuntra människor att engagera sig genom att ge gåvor och därmed skapar förutsättningar för ett långsiktigt givande som fortsätter även efter att matchningen av gåvor avslutats.

Förslaget innebär att:

- Matchningssystemet ska i första hand stötta ideella organisationer som agerar i coronakrisens spår. Organisationer kan få matchning för hela eller delar av sin insamling av gåvor från allmänheten beroende på verksamhet och avgränsningar.
- Alla gåvor från privatpersoner (exklusive testamenten) över 200 kronor matchas, med ett takbelopp per gåva på 1 miljon kronor.
- Matchning 1:1, det vill säga att varje krona matchas med lika mycket från staten.
- Endast organisationer som samlar in minst 500 000 kr omfattas av systemet.
- Taket för matchning per mottagarorganisation är 50 Mkr per år. Det sätts också ett tak i relation till insamlade medel föregående år.
- Totalt maxbelopp för matchningssystemet är 1 miljard kronor på årsbasis.
- Uppföljning sker genom årlig revision i samband med årsredovisning samt grundläggande effektrapportering

Internationella exempel – Finland och Norge

Det finns gott om internationella exempel där staten matchar privata gåvor. Här ges exempel från systemen i Finland och Norge.

Finland har haft flera statliga matchningsprogram för privata gåvor till olika sektorer. Universiteten har haft två matchningsprogram, dels 2009–2011 och dels 2015–2017. I det första programmet matchade staten alla privata gåvor med 2,5, så att

en gåva på 1 euro innebar ett tillskott till universitetets grundfond på 3,5 euro (det vill säga 2,5:1). I det andra programmet var utgångspunkten att varje insamlad euro skulle matchas med 3 euro från staten (3:1), men staten satte denna gång ett tak på sin motfinansiering till 150 miljoner euro. Totalt samlade universiteten in cirka 130 miljoner euro under detta program, vilket innebar att matchningen för varje insamlad euro blev cirka 1,15 euro (1,15:1).

Det tredje matchningsprogrammet pågick under 2018 och riktade sig mot yrkeshögskolorna. I det här programmet allokerade staten 24 miljoner euro att matcha yrkeshögskolornas insamling (1:1) och satte ett tak på 4 miljoner euro per yrkeshögskola.

Även Finlands nationalgalleri (som driver de tre konstmuseerna Konstmuseet Ateneum, Museet för nutidskonst Kiasma och Konstmuseet Sinebrychov) har på senare år omfattats av ett matchningsprogram för privata gåvor (1:1). Det senaste exemplet i Finland är Olympiafonden som Finlands olympiska kommitté grundat för att stötta toppidrott. Våren 2019 fattade riksdagen ett beslut om motfinansiering. Finansieringen innebär att staten förbundit sig att donera en lika stor summa till fonden som man har fått ihop genom privatdonationer (1:1), med ett tak på 20 miljoner euro.

I Norge fungerar "gaveforsterkningsordningen" på liknande sätt. Under vissa förutsättningar utlöser privata gåvor till grundforskning en matchning från staten på 25 procent (dvs 1:4). Gaveforsterkningsordningen expanderade 2014 till att även omfatta kultursektorn. Privata pengagåvor till godkända konst- och kulturinstitutioner får ett tillskott från staten på 25 procent. Miniminivå för matchning är 100 000 kronor, men mottagaren kan samla ihop gåvor från flera givare och på så sätt komma upp i miniminivån.

I både de finska och norska matchningssystemen har privata gåvor matchats brett – inte bara gåvor från privatpersoner utan även från exempelvis företag och stiftelser. Så här formuleras det i norska gaveforsterkningsordningen: "*Giveren er én eller flere enkeltpersoner eller andre private rettssubjekter inkludert helt eller delvis privateide foretak*".

Förslag till ett svenskt matchningssystem för gåvor

För att införa ett matchningssystem för privata gåvor i Sverige behöver ett antal principer beslutas.

För den ideella sektorn som helhet är förstås ett så brett anslag som möjligt, urval av mottagande organisationer samt vilka gåvor som ska räknas in, mest attraktivt. Samtidigt får inte det bli så lite pengar per organisation att det urvattnar systemet.

Det är också önskvärt att systemet verkligen stimulerar ett privat givande och ökar sannolikheten att en person vill skänka en gåva eller öka sitt gåvobelopp. I de internationella exemplen ovan har vi sett att matchningen varierar från 1:4 ända upp till 3:1, medan internationell forskning antyder att 1:1 är det optimala¹.

Samtidigt är det viktigt att också överväga vilka konsekvenser detta får för de statliga utgifterna. I både Finland och Norge har staten i normala fall satt tak på sina matchningsinitiativ. Giva Sveriges medlemsorganisationer samlade 2019 in 9,1 miljarder kronor från privata källor, varav 4,7 miljarder kronor från privatpersoner (exklusive testamentsgåvor). Giva Sveriges medlemsorganisationer står för knappt 80 procent (2018) av alla privata gåvor och bidrag till organisationer som innehar 90-konto och 72 procent (2018) av allmänhetens gåvor (inklusive testamenten).

Vårt förslag till matchningssystem tar hänsyn till ovanstående aspekter och utgår från följande fem frågor som ger systemets ramar:

1. Vilka givarkategorier bör omfattas av matchningen?
2. Vilka mottagarorganisationer bör omfattas av matchningen?
3. Vilka typer av gåvor (exempelvis minimibelopp och maximibelopp) bör omfattas av matchningen?
4. Hur stor bör matchningen vara (exempelvis 1:1)?
5. Bör det finnas ett maxbelopp totalt och per mottagande organisation?
6. Hur sker uppföljning och rapportering?

Vilka givarkategorier bör omfattas av matchningen?

Det är viktigt att programmet enbart omfattar privat givande. Idealet vore att matcha privata gåvor oavsett givarkategori, alltså oavsett om det är från en privatperson, företag, privat stiftelse eller förening (precis som systemen i Finland och Norge). För detta matchningssystem föreslår vi dock att det avgränsas till att enbart omfatta

¹ Se t.ex. den brittiska rapporten A Great Match (<https://cdn.thebiggive.org.uk/static/docs/A-Great+Match-EVersion.pdf>) och den amerikanska studien Does Price Matter in Charitable Giving? Evidence From a Large-Scale Natural Field Experiment (<https://www.nber.org/papers/w12338>)

privatpersoners gåvor, exklusive testamenten, då syftet är att stimulera allmänhetens engagemang genom givande.

För att lösa olika samhällsutmaningar, både i corona-pandemins spår och för att nå målen i agenda 2030 är det också viktigt att uppmuntra till större samverkan mellan näringsliv och civilsamhälle. Då är incitament för att öka företags stöd och bidrag till ideella organisationer centralt. Detta bör dock hanteras separat.

Vilka mottagarorganisationer bör omfattas av matchningen?

Utgångspunkten bör vara att detta matchningssystem ska stötta ideella organisationer som agerar i coronakrisens spår. Vi har därför tagit fram ett förslag för hur staten och medborgarna tillsammans kan bidra till det mest akuta behovet och samtidigt skapa tydliga avgränsningar i systemet.

Utöver att avgränsa den juridiska formen till ideell förening, stiftelse eller trossamfund kan en första utgångspunkt vara att avgränsa till några av de allmännyttiga ändamålen, definierade i enlighet med inkomstskattelagen 7 kap 4 §. Systemet med skattereduktion för gåvor gäller t.ex. endast två av de allmännyttiga ändamålen: social hjälpverksamhet och forskning.

Det är en utmaning att definiera exakt vilka verksamheter som bör omfattas av matchningssystemet, eftersom coronakrisen får stora konsekvenser på många olika områden där civilsamhället har en viktig roll att spela. Vi rekommenderar därför att systemet byggs upp så att olika typer av organisationer kan ges olika prioritet i matchningssystemet.

För att göra administrationen enkel bör man undvika att mottagarorganisationen behöver följa upp varje enskild gåvas eventuella öronmärkning (vilket är fallet för skattereduktionssystemet) utan istället bör mottagarorganisationen i sin ansökan att medverka i matchningssystemet kort beskriva på vilket sätt deras verksamhet agerar i coronakrisens spår. Utifrån detta får lämplig myndighet göra en bedömning och klassificera organisationen:

- Att all insamling av gåvor till organisationen ska matchas
- Att endast insamling av gåvor för särskild verksamhet/avgränsade projekt ska matchas
- Att ingen insamling av gåvor ska matchas

Matchning av all insamling av gåvor

Ifall myndigheten bedömer att organisationen huvudsakligen bedrive en verksamhet som matchningssystemet önskar premiera, bör matchning ske för all insamling av gåvor (utifrån de avgränsningar som presenteras nedan). Detta kan t.ex. gälla organisationer som huvudsakligen arbetar med socialt arbete i Sverige. Deras verksamhet spelar en viktig roll för att arbeta med den social utsatthet som lär följa i coronakrisens spår och kan hjälpa till att stärka skattebasen genom att hjälpa fler människor in i arbete, minska utanförskap, psykisk ohälsa, minska kriminalitet, etcetera. Det är önskvärt med ett bredare perspektiv så att även organisationer som arbetar med internationell humanitär verksamhet inkluderas. De har en mycket viktig roll att spela att vid sidan av det statliga biståndet hjälpa människor globalt ut ur fattigdom vilket kommer bli ännu viktigare på grund av corona-pandemin.

Matchning av insamling av gåvor för särskild verksamhet/avgränsade projekt

Många ideella organisationer bedriver olika typer av verksamhet. Även om huvuddelen av verksamheten inte bedöms vara relevant för matchningssystemet kan det finnas delar av verksamheten eller avgränsade projekt som agerar i coronakrisens spår. I dessa fall bör matchning endast omfatta gåvor som är öronmärkta till den specifika verksamheten/projektet.

Exkludering av allmännyttiga ändamål

På samma sätt som systemet för skattereduktion för gåvor inte omfattar alla allmännyttiga ändamål kan även matchningssystemet helt exkludera vissa. Allmännyttiga ändamål som t.ex. idrott och kultur bör därför stöttas genom krisen på andra sätt. Även det allmännyttiga ändamålet forskning skulle kunna exkluderas, i synnerhet då insamlade medel kanaliseras vidare till svenska universitet, samtidigt som forskningsprojekt som har relevans för corona-pandemin skulle kunna falla in under klassificeringen för avgränsade projekt.

Detaljerade riktlinjer för hur klassificering sker behöver tas fram med utgångspunkt från det man vill premiera med matchningssystemet.

Systemet bör också ha en nedre gräns så att endast organisationer med organiserad insamling av gåvor omfattas. Vårt förslag för nedre gräns är att enbart mottagarorganisationer som har en (giltig) insamling av gåvor och bidrag från allmänheten på 500 000 kronor räknas med.

Vilka typer av gåvor (exempelvis minimibelopp och maximibelopp) bör omfattas av matchningen?

För att det ska vara rimligt både administrativt och för att uppmuntra givande på en mer hållbar nivå bör en lägsta nivå på gåva finnas. Vi rekommenderar ett minimibelopp per gåva på 200 kronor (vilket är samma som minibeloppet för skattereduktion för gåvor).

Det bör även vara ett tak på matchning per gåva för att systemet ska vara hållbart men den nivån bör inte heller sättas för lågt. Vi vill med detta system även stötta givande i form av enstaka större gåvor som kan göra en stor skillnad för en enskild organisation, även om det är en liten del av totalt insamlade medel. Bland Giva Sveriges medlemmar mottog 47 procent av alla organisationer någon gåva större än 100 000 kronor under 2019ⁱⁱ. Det totala värdet av gåvor på 100 000 kr eller mer är 251 miljoner kronor vilket är knappt 6 procent av insamlingen från allmänheten (uträkningen exkluderar testamenten). Vi föreslår därför att sätta ett övre tak på 1 miljon kronor per enskild gåva.

Det är viktigt att systemet är enkelt att administrera för mottagarorganisationerna. För mindre gåvor (förslagsvis upp till 10 000 kr) bör det räcka med ett bevis på inbetalning utan krav på att identifiera givaren (exempelvis kopia av kontoutdrag för Swish). För större gåvor (förslagsvis 10 000 kr eller mer) ska man upprätta en förteckning där givaren kan identifieras.

Hur stor bör matchningen vara (exempelvis 1:1)?

Det är viktigt att systemet verkligen stimulerar ett privat givande och ökar sannolikheten att en person vill skänka en gåva eller öka sitt gåvobelopp. I Norge är tillskottet enbart 25 procent medan i Finland har det som regel varit 100 procent eller mer.

Vi anser att 25 procent tillskott är för lite och kommer knappast utgöra en stark drivkraft varken för mottagarorganisationerna eller för givarna. En lämplig matchning är därför 1:1 – dvs att staten matchar varje insamlad krona med en krona. Det gör det lätt för mottagarorganisationerna att kommunicera systemet till sina givare och gör det meningsfullt även för organisationer där endast en mindre del av insamlingen matchas. Detta är också den matchning som forskningen visar har mest effekt.

Bör det finnas ett maxbelopp totalt och per mottagande organisation?

Ett matchningssystem har ofta ett maxbelopp. Maxbeloppet kan både vara totalt och per mottagande organisation (likt matchningssystemet för yrkeshögskolor i Finland 2018).

Vårt förslag på maxbelopp per mottagande organisation är 50 miljoner kronor. För att minimera risken att systemet missbrukas bör man också sätta en gräns i förhållande till hur mycket pengar organisationen samlat in från allmänheten 2019, så att taket per mottagande organisation sätts till t.ex. 3 gånger insamlade medel från allmänheten 2019.

Det totala maxbeloppet för hela matchningssystemet bör sättas så pass högt att mottagande organisationer inte automatiskt når taket med hjälp av befintliga månadsgivare. Detta beror helt på hur man definierar vilka verksamheter som ska ingå i matchningssystemet. När vi gör egna mycket grova uppskattningar utifrån våra föreslagna avgränsningar skulle det utifrån Giva Sveriges insamlingsstatistik 2019 inneburi totala utgifter för staten på mellan 500 Mkr (om man enbart premierar socialt arbete i Sverige) upp till närmare 1 miljard kronor (om man även inkluderar internationell humanitär verksamhet). Denna kalkyl tar dock inte hänsyn till de dynamiska effekter som systemet förväntas ge eftersom det sporrar ökat givande.

Vårt förslag är att det totala maxbeloppet sätts till **minst** en miljard kronor på årsbasis med start 2021.

Hur sker uppföljning och rapportering?

För att matchningssystemet ska uppnå sitt syfte, dvs att öka möjligheterna för civilsamhället att bidra i corona-pandemins spår och samtidigt uppmuntra ett brett engagemang från allmänheten genom gåvogivande som på sikt också kan öka intäkterna för ideella organisationer, har ett antal avgränsningar föreslagits ovan. Detta är också viktigt för att matchningssystemet inte ska missbrukas eller utnyttjas på ett felaktigt sätt. Samtidigt är det centralt att matchningssystemet inte orsakar extra eller onödig administration för varken organisationer, givare eller myndigheter.

Det är därför viktigt att det finns en relevant och rimlig uppföljning av effekter eller nytta som uppnås i de organisationer, verksamheter eller projekt som tar del av matchningssystemet. I samband med årsredovisningen görs en revision av organisationens ekonomi vilket då även omfattar underlag för matchningssystemet. Detta bör kompletteras med en grundläggande, eller i vissa fall en mer fördjupad, effektrapport. En utgångspunkt för dessa uppföljningar är att använda Giva Sveriges

Kvalitetskod som innehåller både *Styrande riktlinjer för årsredovisning enligt K3* och *Riktlinjer för effektrapportering*.

Juni 2020

ⁱ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/retningslinjer--gaveforsterkningsordningen-for-kunst--og-kulturformal/id2467422/>

ⁱⁱ <https://www.givasverigese.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2020/05/insamlingen-i-siffror-2019.pdf>